

ських говорів в Австро-Угорщині», отримав ступінь кандидата філологічних наук.

У 1907–1914 і 1921–1926 працював учителем в гімназіях Бережан, Станіслава, Львова. У 1911 Петербурзька Академія Наук направляє його як стипендіата в Східну Україну для дослідження розмовної мови місцевого населення. У десятих українських губерніях він дослідив мову 60 населених пунктів, зібравши протягом трьох місяців колосальний матеріал, якого до того часу не вдалося зібрати жодному дослідникові. Крім того, він ознайомився з визначними пам'ятниками культури Києва, Полтави, Чернігова, Миргорода, Катеринослава, побував на могилі Тараса Шевченка у Каневі, зустрівся з визначними представниками української культури. Досліджуючи живу мову, він не обмежувався лише мовою сільського населення, але досліджував і мову української інтелігенції, записуючи окремі явища з уст таких визначних діячів, як М. Лисенко, Олена Пчілка, І. Стещенко, С. Єфремов, Д. Дорошенко, М. Вороний, С. Черкасенко, І. Біляшівський, Д. Щербаківський.

З початком Першої світової війни був мобілізований як резервний старшина до австрійської армії. В 1918 вступив до української армії отамана Симона Петлюри, де перебував до її розпуску в 1920.

У 1922–1924 викладав діалектологію, фонетику української мови в Українському таємному університеті у Львові. На початку 1926–1927 навчального року запрошений на посаду заступника професора на кафедрі слов'янських мов факультету славістики Ягеллонського університету у Кракові. У червні 1931 захистив докторську дисертацію «Фонетичний опис української мови». Багато часу присвятив І. Зілинський науково-дослідній роботі в краківських архівах, музеях і бібліотеках, де виявив не одну цінну пам'ятку для української історії та культури. У Ягеллонській бібліотеці Зілинський знайшов два листи Тараса Шевченка до його друга Броніслава Залеського 1854 і 1859 років, лист Миколи Гоголя до того ж адресата, написаний українською мовою.

Іван Зілинський уперше особисто дослідив мову майже всіх основних мовних областей українській території, подав обґрунтовану класифікацію українських говірок, склав описову фонетику української мови, унормував український правопис, виховав цілу плеяду вчених, серед яких син Орест Зілинський. В серпні 1944 виїхав до Праги, де працював на посаді професора української та білоруської мов Карлового університету.

Помер Іван Зілинський 21 квітня 1952 р. у Празі.

Слово про науковця

До 90-річчя від дня народження
фундатора школи порівняльної педагогіки в Україні
Бориса Федоровича Мельниченка (1929–2016)

Півстоліття діяльності Бориса Федоровича Мельниченка в Інституті педагогіки НАПН України робить його постать знаковою. Фактично він разом з Г.С. Єгоровим і Н.В. Абашкіною стояв у витоків порівняльної педагогіки в Україні. Його діяльність завідувача лабораторії науково-педагогічної інформації (створена у 1971) протягом майже 30 років – з 1972 до 1991 – заклала фундамент для розвитку порівняльної педагогіки в Україні, методологічних орієнтирів проведення досліджень. Його відданість ідеям компаративістики як науки сприяла становленню цього наукового напрямку в Україні навіть в епоху домінування московської школи компаративістики та всупереч імперативу критики «буржуазної» освіти та педагогіки.

«Між рядками його праць – щирість і небайдужість, уболівання за стан і перспективи розвитку вітчизняної педагогіки. Мав нагоду спостерігати за його зацікавленістю обговорюваними проблемами у галузі освіти: добросесність ученого була винятковою. Це надзвичайна особистість, котра вмів радіти успіхам людей, що поруч з нею, і робить все, аби надихати інших на творчу працю», – ці слова провідного наукового співробітника Інституту педагогіки НАПН України, голови первинної профспілкової організації Василя Кизенка можна винести в епіграф життєвої історії ювіляра.

У 1953 р. Борис Федорович закінчив філологічний факультет Київського університету імені Т.Г. Шевченка (російсько-слов'янське відділення), а у 1966 р. – повний курс англійської мови відділення «Київських державних курсів іноземних мов». Професійне володіння іноземними мовами відкрило простір для ґрунтовного дослідження процесів і феноменів, що мали місце в освіті країн зарубіжжя. Предметом його наукового пошуку були проблеми в освіті передусім таких країн, як Чехія, Словаччина, Польща. Учений аналізував сутнісні характеристики реформ, світоглядний потенціал шкільної освіти, здобутки й виклики громадянської та суспільствознавчої освіти зарубіжжя. Водночас, як експерт ЮНЕСКО він аналізував стан і тенденції розвитку освіти в УРСР, розкривав її надбання на рівні середньої освіти.

Високопрофесійний колектив співробітників під його керівництвом – Н. Абашкіна, Л. Булах, Г. Єгоров, Г. Степенко, І. Тараненко, Т. Тодоров – забезпечував науковий супровід модернізаційних процесів у вітчизняній освіті крізь призму інноваційного зарубіжного досвіду. Серед численних публікацій лабораторії у той період треба зазначити про серію «Зарубіжна педагогічна хроніка», в якій було подано найактуальнішу інформацію про реформи та кращі практики освіти зарубіжних країн, та «Видатні педагоги світу», де презентувалися ідеї провідних освітян зарубіжжя. Особливо цінним для українських науковців став двотомник «Система народної освіти в зарубіжних країнах на сучасному етапі (соціалістичні, капіталістичні країни та країни, що розвиваються)» (1990) за редакцією Б.Ф. Мельниченка. Автентична інформація про освітні моделі провідних країн зарубіжжя, яка ґрунтувалася на виданнях міністерств освіти зарубіжних країн та ЮНЕСКО, була надзвичайно затребуваною в освітньому просторі тогочасної України.

Як член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності «І3.00.01 – теорія та історія педагогіки», Б.Ф. Мельниченко багато уваги приділяв роботам, що подавалися на захист, активно обговорюючи результати наукових пошуків здо-

бувачів. Довкола вченого завжди панувала невимушена й творча атмосфера.

Не менш важливим є внесок Бориса Мельниченка у підготовку українських компаративістів – він розпочав розбудову наукової школи з порівняльної педагогіки. Під його керівництвом захистили кандидатські дисертації 14 аспірантів і здобувачів, з яких **Неллі Абашкіна**, **Наталія Лавриченко**, **Марія Лещенко** та **Олена Локшина** згодом успішно захистили докторські дисертації. Потрібно підкреслити атмосферу людяності, що панувала в лабораторії за часів його завідування – Борис Федорович з доброзичливістю вибудовував стосунки з підлеглими, створював позитивний простір для творчості колег, підтримував їхні інноваційні ідеї. На особливу увагу заслуговує його ставлення до молоді – залучаючи аспірантів до наукових дискусій, поважаючи їхні думки, він надав можливість «розправляти крила», сприяв їхньому становленню як науковців. **Ірина Тараненко**, науковий співробітник, завідувач, докторант відділу порівняльної педагогіки у 1984–1996 роках згадує: «Однією з визначальних рис Бориса Федоровича була готовність прийти на допомогу колегам. Так склалося, що мій науковий керівник звільнилася і я залиши-

лася наодинці зі своєю незавершеною кандидатською дисертацією. Борис Федорович – як завідувач і як друг – допоміг завершити дослідження й пройти усі сходинки на шляху до захисту. Дякую йому за це!»

«Борис Федорович був обдарований особливо природною мудрістю, тактовністю, делікатністю. Він умів по-батьківськи піклуватись про молодших колег. Ці риси, в поєднанні з почуттям доброзичливого гумору, своєрідним поетичним талантом, робили його прекрасним організатором, душею колективу», – так характеризує старшого колегу науковий співробітник відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України у 2000–2015 роках **Людмила Волинець**.

За багаторічну працю Борис Федорович був неодноразово відзначений нагородами, серед яких медалі «А.С. Макаренку», «В пам'ять 1500-річчя м. Києва», «Ветеран труда»; нагрудні знаки «О.А. Захаренку» (2007), «К.Д. Ушинський» (2009), «Відмінник народної освіти»; Почесна грамота Академії педагогічних наук України за вагомий внесок у розвиток педагогічної науки та з нагоди 80-річчя Інституту педагогіки. «У моїй пам'яті він назавжди залишиться взірцем організованості й любові до професії, компетентності й порядності, толерантності й мудрості, відкритості й доброзичливості, креативу і любові до життя. Пам'ять про Бориса Федоровича Мельниченка – Людину, Вченого, Педагога й Інтелігента – назавжди залишиться в серцях тих, хто його знав», – зазначає професор кафедри авіаційної англійської мови Національного авіаційного університету **Оксана Першукова**, яка у 1995–2014 була аспіранткою, науковим співробітником і докторантом відділу порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України.

Борис Федорович любив життя і був багатогранною людиною – він любив музику, чудово співав у самодіяльному хорі, який у той час об'єднував науковців Українського науково-дослідного інституту педагогіки (потім – Інституту педагогіки НАПН України), закоханих в українську пісню і народний спів.

Усі хто працював і зростав за мудрого й чутливого керівництва Бориса Федоровича, хто використовував результати напрацювання лабораторії у власних дослідженнях, застосовував для створення перспектив реформування української національної освіти, вдячні йому за безцінний внесок, що він зробив у розбудову порівняльної педагогіки в Україні, як і за ціннісні орієнтири, які він закріпив в українських компаративістів.

Олена ЛОКШИНА,
завідувач відділу
порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки
НАПН України,
доктор педагогічних наук,
професор

